

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT
MAGISTER I ÖVERSÄTTNING
DEL 2: ANALYS

Bli frisk utan läkemedel!

Översättning av inanimata subjekt i fransk journalistisk och
populärvetenskaplig text

Författare:

Lotta Bonnevier

lottahbonnevier@gmail.com

Handledare:

Mari Mossberg, svenska

Annika Mörte Alling, franska

Sammandrag:

Det här magisterarbetet är baserat på fem populärvetenskapliga och journalistiska artiklar från temanumret *Guérir sans médicaments* ('Bli frisk utan läkemedel') av den franska tidskriften *Le Nouvel Observateur* som utkom i januari 2014. Arbetet är uppbyggt av två delar, en översättningsdel och en analysdel. Analysdelen består i sin tur av tre delar. Den första är en källtextanalys grundad på Hellspong & Ledins bok *Vägar genom texten* (1997). I källtextanalysen analyseras de fem artiklarna utifrån dessa författares modell för textanalys, vilken utgörs av följande fyra aspekter: kontext, textuell struktur, ideationell struktur och interpersonell struktur. Den andra delen av analysen handlar om överväganden inför översättningen samt de översättningsstrategier som tillämpats under arbetets gång. Efter det följer en översättningskommentar. I den här kommentaren diskuteras ett språkligt drag som präglar samtliga artiklar, nämligen inanimata subjekt. Dessa subjekt analyseras i en mindre undersökning som främst fokuserar på vilka strategier som använts för att översätta och anpassa dem efter svenska bruksnormer. Resultaten från undersökningen visar att majoriteten av de franska inanimata subjekten har översatts till motsvarande konstruktion på svenska. De vanligaste strategierna som tillämpats för att översätta subjekten till en annan konstruktion på svenska är ett subjektsbyte i form av opersonligt *man* eller *det*. Trots att det är svårt att fastställa när subjekt av denna typ kan användas i svenskan samt med vilka verb de kan kombineras ger undersökningen intryck av att subjekten inte kan användas med verb som kräver en avsikt eller tanke för att kunna utföras.

Uppsatsens engelska titel: Good Health Without Drugs – Translation of Inanimate Subjects in a French Journalistic and Popular Scientific Text

Nyckelord:

franska – översättning – översättningsstrategier – textanalys – populärvetenskaplig text – journalistisk text – inanimata subjekt

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
2 Analys av källtexten	4
2.1 <i>Kontext</i>	4
2.2 <i>Textuell struktur</i>	5
2.2.1 Lexikogrammatik	6
2.2.2 Textbindning	9
2.2.3 Komposition	10
2.3 <i>Ideationell struktur</i>	11
2.4 <i>Interpersonell struktur</i>	13
3 Överväganden inför översättningen	16
3.1 <i>Översättningsstrategier</i>	18
4 Översättningskommentar	18
4.1 <i>Inanimata subjekt i källtexten och måltextern – en undersökning</i>	19
4.1.1 Vad är ett inanimat subjekt?	19
4.1.2 Inventering av källtextens inanimata subjekt	22
4.1.3 Inanimat subjekt på både svenska och franska	23
4.1.4 Inanimat subjekt på franska och annan konstruktion på svenska	27
4.1.5 Slutsats	29
5 Sammanfattning	30
Källförteckning	31

1 Inledning

Den här magisteruppsatsen ingår i översättarutbildningen vid Lunds universitet och består av två delar, en översättningsdel och en vetenskapligt baserad analysdel.

Till grund för uppsatsen ligger fem artiklar hämtade ur ett temanummer av den franska tidskriften *Le Nouvel Observateur* som utkom i januari 2014. Temanumret heter *Guérir sans médicaments* ('Bli frisk utan läkemedel') och artiklarna går alla under samma tema, det vill säga "fördelarna med alternativa behandlingsmetoder", men har olika författare. Uppsatsens översättningsdel innehåller de fem artiklarna och min översättning av dem. Analysdelen utgörs av en källtextanalys av artiklarna, mina överväganden inför översättningen och en fördjupande översättningskommentar.

Uppsatsen inleds med källtextanalysen och därefter följer avsnittet om mina överväganden inför översättningen samt de översättningsstrategier jag tillämpat under arbetets gång. I den avslutande översättningskommentaren diskuterar jag mina tillvägagångssätt för att översätta en typ av konstruktioner som präglar artiklarna, nämligen inanimata subjekt. Det handlar om konstruktioner där icke-levande subjekt utför verbhandlingar som vanligtvis persons subjekt gör.

Översättningskommentaren följs av en sammanfattning där hela uppsatsen summeras.

2 Analys av källtexten

För källtextanalysen har jag främst använt mig av Hellspång & Ledins handbok i brukstextanalys *Vägar genom texten* (1997). I boken presenterar de sin metod för textanalys som utgörs av följande fyra aspekter: kontext, ideationell struktur, interpersonell struktur och textuell struktur. Det är också utifrån dessa fyra aspekter som jag har analyserat min källtext. Inom varje aspekt har jag valt ut de drag som är mest relevanta för min text.

2.1 Kontext

Källtexten består av fem populärvetenskapliga artiklar från den franska tidskriften *Le Nouvel Observateur*. Artiklarna är hämtade ur tidningens temanummer *Guérir sans médicaments* ('Bli frisk utan läkemedel') som utkom den 16 januari 2014.

Le Nouvel Observateur är en fransk socialdemokratisk nyhetstidning som utkommer varje vecka. Den grundades 1950 som *L'Observateur politique, économique et littéraire* men bytte namn till *Le Nouvel Observateur* 1964 (Nationalencyklopedin). År 2013 hade tidningen en upplaga på drygt 500 000 exemplar (Nationalencyklopedin). Enligt franska Médiamétrie, som bland annat mäter läsarsiffror på internet, hade tidningens webbplats mellan 7 och 8 miljoner besökare i mars 2014.

Tidningen är baserad i Paris och förmedlar nyheter om bland annat politik, samhälle och kultur i Frankrike såväl som resten av världen. Den utkommer både i pappersversion och i nätversion. Mina artiklar är hämtade från pappersversionen.

Oftast har varje nummer ett tema som behandlas grundligt i ett antal artiklar. De artiklar jag valt är hämtade från ett sådant temanummer. De har olika författare men behandlar alla samma ämne: ”fördelarna med alternativa behandlingsmetoder”. Samtliga artiklar kan betecknas som beskrivande, informerande och argumenterande texter.

Artiklarna handlar om hur man kan bota eller lindra olika smärtor, sjukdomar och åkommor med andra alternativ än ”konventionella” läkemedel. I alla fem finns illustrationer och även citat, referat samt tilläggsrutor där olika personer talar om sina erfarenheter av de alternativa behandlingsmetoderna; forskare och läkare främst men även privatpersoner. Alltså kan man konstatera att texten har flera olika sändare även om *Le Nouvel Observateur* och artikelförfattarna är de huvudsakliga sändarna.

Verksamheten som tidningen ingår i är tidningsutgivning, vars syfte enligt Hellspong & Ledin ofta är ”sammantvinnat av ekonomiska och journalistiska ambitioner” (1997:145).

Den som läser det här temanumret är antagligen någon som brukar läsa *Le Nouvel Observateur*. Tidningen har en socialdemokratisk inriktning men detta faktum behöver inte nödvändigtvis begränsa läsarskaran eftersom tidningen har en relativt stor spridning och tydligen når ut till många människor. De som läser temaartiklarna kanske är särskilt intresserade av hälsa och nyfikna på alternativa behandlingsmetoder.

2.2 Textuell struktur

Det här avsnittet handlar om artiklarnas textuella struktur och kommer att analyseras på följande tre nivåer: lexikogrammatik, textbindning och komposition.

2.2.1 Lexikogrammatik

Den lexikogrammatiska aspekten behandlar textens enskilda ord, det lexikala, och hur orden samverkar för att bilda fraser, satser och meningar (Hellspong & Ledin 1997:67).

För att få ett grepp om en artikelsamlingens språkliga svårighetsgrad beräknade jag dess läsbarhetsindex (LIX). LIX skapades för att kunna bedöma svenska texter men har visat sig fungera ungefär lika bra på andra språk, till exempel på franska (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:13). LIX-värdet kan räknas ut genom att ta den genomsnittliga meningenslängden och addera den med procentantalet långa ord, alltså ord med fler än sex bokstäver (Björnsson & Hård af Segerstad 1979:5).

Jag började med att beräkna artiklarnas gemensamma LIX-värde för att sedan räkna ut varje enskild artikels värde. Dessa värden beräknades enbart för brödtexten. I tabell 1 nedan redovisas artiklarnas gemensamma LIX-värde tillsammans med genomsnittlig meningenslängd och andelen långa ord. Jag har jämfört mitt resultat med de värden som presenterades i Flinks magisteruppsats (2011:7). Flink jämförde sina värden dels med resultaten i en uppsats av Säll (2004), dels med resultaten av Björnsson & Hård af Segerstads beräkningar av LIX för franska dagstidningar. Dagstidningarna som ingick i beräkningen var *Le Monde*, *Le Figaro* och *France Soir*. Säll fick sina resultat genom att beräkna LIX för fyra artiklar ur den franska medicinska tidskriften *La Revue du Praticien* som riktar sig till läkare (Säll 2004:6).

Tabell 1. Läsbarhetsindex.

	artiklar ur <i>La Revue du Praticien</i>	franska dagstidningar	<i>Guérir sans médicaments</i>
genomsnittlig meningenslängd (antal ord per mening)	28,5	23	17,26
andel långa ord (fler än 6 bokstäver)	36 %	32 %	34,31 %
läsbarhetsindex	64,5	55	52

Flink 2011: 7

Tabell 1 visar att artikelsamlingen, *Guérir sans médicaments*, har en kortare meningslängd än både franska dagstidningar och *La Revue du Praticien*. Dess LIX-värde ligger betydligt under *La Revue du Praticien* och strax under franska dagstidningar. Däremot har *Guérir sans médicaments* fler långa ord än franska dagstidningar och inte så många färre än *La Revue du Praticien*. Det verkar som att det är just de långa orden som påverkar artiklarnas språkliga svårighetsgrad.

Långa ord är ofta ett tecken på att en text är tung och specialiserad (Hellspong & Ledin 1997:71). I artiklarna är många av dessa ord nominaliseringar såsom *interprétation* ('tolkning'), *soulagement* ('lindring'), *entraînement* ('träning'), *suralimentation* ('övergödning') och *désintoxication* ('avgiftning'). Dessa nominaliseringar bidrar även till att göra texten abstrakt eftersom de inte säger något om tid (tempus) eller vilka parter som är inblandade i det som sker (Hellspong & Ledin 1997:68). Det är alltså endast processen som beskrivs.

I artiklarna utgörs andra långa ord ofta av fackspråkliga termer och uttryck. De tillhör det medicinska eller/och det neurovetenskapliga området, vilka kan kallas expertområden (Hellspong & Ledin 1997:71). Även de bidrar till textens tunga och specialiserade sida. Några exempel på fackspråkliga termer och uttryck som finns i texten är *système immunitaire* ('immunsystem'), *bronco-pneumopathie chronique obstructive* ('lunssjukdomen KOL'), *chimiothérapie* ('cellgiftsbehandling') och *insuffisance hépatique* ('leversvikt').

För att ge en bild av varje enskild artikel har jag beräknat LIX för var och en av dem. Resultaten presenteras i tabell 2 nedan.

Tabell 2. Läsbarhet för varje enskild artikel.

	<i>Guérir par la pensée</i>	<i>La méditation produit des émotions positives</i>	<i>L'activité physique s'impose comme une thérapie à part entière</i>	<i>La victoire en jeûnant</i>	<i>Nos amies les plantes</i>
genomsnittlig meningslängd (antal ord per mening)	19,5	20,05	17,26	16,42	12,34
andel långa ord (fler än 6 bokstäver)	36,39 %	36,73 %	32,22 %	30,19 %	35,19 %
läsbarhetsindex	56	57	49	47	48

Från tabell 2 kan vi kan utläsa att det förekommer en del variation mellan de olika artiklarna. Meningslängden sträcker sig från 12,34 (*Nos amies les plantes*) till 20,05 (*La méditation produit des émotions positives*). Nedan följer ett exempel från respektive artikel.

Ex. 1

Posologie: 1,5 à 3 grammes de poudre. Contre-indication: obstruction biliaire. Déconseillé à la femme enceinte ou allaitante. (KT rad 1078)

Rekommenderad daglig dos är 1,5-3 gram i pulverform. Avråds till gravida eller ammande kvinnor samt personer med gallproblem.

Ex. 2

L'équipe de Barbara Fredrickson, professeure émérite de psychologie et chercheuse en émotions positives à l'université de Caroline du Nord à Chapel Hill, a également montré que la méditation sur l'amour altruiste augmente le tonus vagal, ce qui permet de garder son calme en toutes circonstances. (KT rad 537)

Barbara Fredrickson, som är professor emerita i psykologi och forskar om positiva känslor vid University of North Carolina i Chapel Hill, har även hon tillsammans med sin forskargrupp visat att kärleksfull godhet stimulerar vagusnerven. När den stimuleras kan vi behålla lugnet i alla sorts situationer.

Exempel 1 är taget från *Nos amies les plantes*. Den första grafiska meningen i exemplet innehåller sju ord, den andra tre och den tredje sju. De är alla ofullständiga meningar eftersom de inte innehåller subjekt och predikat. Meningen från *La méditation produit des émotions positives* i exempel 2 är en fullständig mening som innehåller 45 ord. Den innehåller en huvudsats, långa nominalfraser och två bisatser.

Den stora skillnaden i meningslängd beror delvis på att *Nos amies les plantes* är uppbyggd på ett annat sätt än *La méditation produit des émotions positives* (och de andra artiklarna). Efter att varje växt ges rekommendationer (som i exempel 1) i korta, kompakta och ibland ofullständiga meningar. De två första meningarna saknar helt subjekt och predikat medan den tredje endast har predikat. Denna utelämnning av ett eller flera ord kallas ellips och förklarar delvis varför *Nos amies les plantes* ofta har en kort meningslängd i jämförelse med de andra artiklarna.

I tabell 2 kan vi även se att andelen långa ord i samtliga artiklar ligger mellan 30,19 och 36,73 procent. *Guérir par la pensée* och *La méditation produit des émotions positives* har högst LIX-värden (56 och 57). De tre återstående artiklarna har alla ett värde som ligger strax under 50. Utifrån en läsbarhetsprövning av 100 franska texter har Björnsson & Hård af Segerstad (1979:20) sammanställt ett antal LIX-värden som beskriver vilken nivå en text ligger på. Utifrån dessa siffror kan hela artikelsamlingen tolkas som ”svår text”. Artiklarna *Guérir par la pensée* och *La méditation produit des émotions positives* kan tolkas som ”svår text” respektive ”mycket svår text” medan de tre andra artiklarna hamnar i kategorin ”genomsnittlig text”.

2.2.2 Textbindning

Textbindning handlar om ”hur textens satser och meningar samspelar med varandra” och hur textens olika delar binds samman för att skapa en koherent text (Hellspong & Ledin 1997:80). Jag kommer att diskutera artiklarnas referensbindning.

Genom att analysera en texts referensbindning kan man se hur den refererar till olika företeelser. De företeelser som texten syftar på skapar i sin tur olika referenter. I artikelsamlingen finns många olika referenter men de är relativt enkla att identifiera och

gruppera. Som redan nämnts finns många citat och referat. De personer som uttalar sig eller som texten refererar till kan grovt delas in i två ”referentgrupper”, så kallade ledfamiljer: experter och privatpersoner.

Experterna inkluderar bland annat forskare, psykiatriker, läkare och representanter för olika hälsoorganisationer. Dessa personer framträder i sina officiella roller och omnämns i de flesta fall (även när de återkommer) med titel samt för- och efternamn alternativt med titel och efternamn. Alltså refererar texterna till dem med modifierad upprepning vilket innebär att en större eller mindre del av det språkliga uttrycket återkommer (Hellspång & Ledin 1997:83). Denna typ av upprepning gör det enkelt att identifiera vem det är som uttalar sig. Ibland förekommer också pronominalisering, det vill säga att referentens namn byts ut mot ett pronomen (Hellspång & Ledin 1997:83). Detta sker till exempel i *La méditation produit des émotions positives*, där buddhistmunken Matthieu Ricard omnämns som *il* (’han’). Eftersom den här artikeln är en intervju med honom framgår det tydligt vem pronomenet *han* syftar på. Ett fåtal gånger refererar artiklarna till experterna med varierad upprepning (Hellspång & Ledin 1997:83), vilket innebär att en och samma referent omnämns på olika sätt. I en av artiklarna talar forskaren Valter Longo om sitt arbete. Först omnämns han med för- och efternamn, sedan som *le chercheur* (’forskaren’) och *le scientifique* (’vetenskapsmannen’).

Privatpersonerna som kommer till tals berättar alla om sina personliga erfarenheter av de olika alternativa behandlingsmetoderna. Första gången de figurerar i texten omnämns de nästan uteslutande med bara förnamn. I regel refererar texten sedan till dem med antingen förnamn eller med pronomen. Endast två gånger omnämns två kvinnor med både för- och efternamn. När en av dessa kvinnor återkommer omnämns hon, till skillnad från experterna som i regel först figurerar med för- och efternamn och sedan efternamn, med endast förnamn. Det framgår alltså tydligt att privatpersonerna framträder i sina privata roller.

2.2.3 Komposition

En texts komposition beskriver dess uppbyggnad och sammansättning (Hellspång & Ledin 1997:96). Artiklarnas uppbyggnad uppvisar både likheter och olikheter. Alla artiklar har en huvudrubrik och alla har en ingress förutom *L’activité s’impose comme une thérapie à part entière. Guérir sans médicaments*, *La méditation produit des émotions positives* och *Nos*

amies les plantes följer ett likartat textmönster: först sammanfattas huvudinnehållet i rubriken, ingressen och första stycket och sedan fördjupas innehållet i resten av texten. Artikel nummer två, *La méditation produit des émotions positives*, skiljer sig från resten av artiklarna eftersom den är en intervju som är uppbyggd av frågor av *Le Nouvel Observateur* och svar av buddhistmunken. Även *Nos amies les plantes* har en annan uppbyggnad. Här har brödtexten delats in i korta avsnitt med egna underrubriker.

L'activité s'impose comme une thérapie à part entière och *La victoire en jeûnant* uppvisar ett liknande textmönster (trots *L'activité (...)* saknar ingress) i och med att de inleds med ett verklighetsbaserat exempel som introducerar textens innehåll.

2.3 Ideationell struktur

En texts ideationella struktur inbegriper textens innehåll, alltså vad texten handlar om och hur den ser på sitt innehåll (Hellspong & Ledin 1997:114). I det här avsnittet beskriver jag artikelsamlingens tema och vilka propositioner som den konstruerar kring temat. Efter det presenteras de fem artiklarna mer ingående.

Min källtext består som redan nämnts av fem beskrivande, informerande och argumenterande artiklar som alla går under ett gemensamt huvudämne, ett så kallat överordnat makrotema: "Fördelarna med alternativa behandlingsmetoder". Tillsammans utgör de alltså en monotematisk text. Artiklarna tar upp olika aspekter av ämnet och skapar därmed olika underordnade makroteman som kan härledas ur artikelrubrikerna. Även de underordnade makrotemana kan relateras till det gemensamma makrotemat, vilket bidrar till en koherent text. Eftersom rubrikerna tydligt vittnar om vad respektive artikel handlar om är det enkelt att identifiera deras olika makroteman. Det framgår även tydligt vad texten säger om dem, det vill säga vilka propositioner som konstrueras kring makrotemana (Hellspong & Ledin 1997:122). Textens huvudproposition, dess makroproposition, kan formuleras som följande: "det är möjligt att bli frisk, eller i alla fall friskare, utan konventionella läkemedel". Artiklarna lägger alla fram fördelarna med olika alternativa behandlingsmetoder som sägs kunna göra oss friskare.

I den första artikeln, *Guérir par la pensée* ('Tänk dig frisk!'), tar författaren Fabien Gruhier upp temat inom ramen för neurovetenskap. Den här artikeln fokuserar på hur hjärnan kan hjälpa kroppen att läka med hjälp av meditation, placebo och neurofeedback. I

texten får bland annat forskare, läkare, psykiatriker och neuropsykiatriker komma till tals och berätta om dels hur de olika metoderna fungerar, dels vilka fördelar de har. Inga privatpersoner talar i den här artikeln. I en tilläggsruta presenteras en nyutkommen bok om hjärnans självläkande egenskaper.

Nästa artikel, *La méditation produit des émotions positives* ('Meditation skapar positiva känslor'), är skriven av Colette Mainguy. Artikeln är en intervju med en buddhistisk munk som berättar om fördelarna med meditation. Även forskning om meditation presenteras.

Artikel nummer tre, *L'activité physique s'impose comme une thérapie à part entière* ('Träning som terapi'), handlar om att träning har börjat användas som terapimetod och även om dess fördelar för hälsan. Här talar läkare och verksamma i en hälsoorganisation om fördelarna med träning och även forskning från Inserm (det franska institutet för hälsa och medicinsk forskning) läggs fram. Två privatpersoner kommer till tals i två tilläggsrutor där de berättar om hur träning har hjälpt dem att bli friskare. Artikeln är skriven av Jacqueline de Linares.

I nästa artikel, *La victoire en jeûnant* ('Fördelarna med fasta') av Cécile Deffontaines, beskrivs hur fasta påverkar kroppen och varför det är så bra att fasta. Här berättar bland annat läkare, verksamma vid sjukhus och ett flertal privatpersoner om sina erfarenheter av fasta. Även forskningsresultat och experiment beskrivs. I en kort faktatext med rubriken "Den ryska metoden" kan vi läsa om hur sovjetiska läkare föreskrev fasta för att behandla mentala sjukdomar.

Den femte artikeln *Nos amies les plantes* ('Våra gröna vänner') är skriven av Corinne Bouchouchi och handlar om örtmedicin. I artikeln redogör en etnofarmakolog för åtta olika växter med hälsobringande egenskaper som kan användas för att lindra vissa åkommor. För varje växt ges även rekommendationer om hur mycket man kan konsumera samt vilka grupper som bör undvika respektive växt (till exempel gravida kvinnor).

I tabell 3 nedan redovisas respektive artikel med författare samt makrotema.

Tabell 3. Artikel, författare och makrotema.

Artikel	Författare	Makrotema
<i>Guérir par la pensée</i>	Fabien Gruhier	Fördelarna med neurofeedback, meditation och placebo
<i>”La méditation produit des émotions positives”</i>	Colette Mainguy	Fördelarna med meditation
<i>L’activité physique s’impose comme une thérapie à part entière</i>	Jacqueline de Linares	Fördelarna med träning
<i>La victoire en jeûnant</i>	Cécile Deffontaines	Fördelarna med att fasta
<i>Nos amies les plantes</i>	Corinne Bouchouchi	Fördelarna med örtmedicin

I tabell 3 kan vi se att artiklarna har argumenterande drag eftersom de alla behandlar just *fördelarna* med olika aspekter av makrotemat. Det är bland annat artiklarnas många positivt laddade ord, värdeord, som bidrar till detta. Dessa värdeord diskuteras nedan i avsnitt 2.4.

2.4 Interpersonell struktur

Den interpersonella strukturen handlar om hur texten närmar sig sina läsare och skapar en relation till dem (Hellspong & Ledin 1997:158). Den här aspekten handlar även om hur texten ser på sina sändare och mottagare och om hur relationen utvecklas mellan dem (Hellspong & Ledin 1997:169).

Ett viktigt drag att ta upp inom ramen för interpersonell struktur är källtextens attityder till sitt tema. Artiklarnas attityd till makrotemat yttrar sig bland annat i de ofta förekommande värdeorden. Värdeord kan vara av två typer: plusord och minusord (Hellspong & Ledin 1997:170). Artiklarna domineras av den förra typen. Det framgår att

både artikelförfattarna och personerna som kommer till tals i artiklarna har en positiv inställning till makrotemat. Denna inställning tar sig uttryck i positivt laddade ord som *nombreux bienfaits* ('otaliga fördelar'), *succès* ('succé'), *émotions positives* ('positiva känslor'), *victoire* ('seger, triumf'), *miracles* ('mirakel') och *énormes améliorations* ('otroliga förbättringar'). Källtextens värderingar speglas i dessa starkt laddade subjektiv och adjektiv. Plusorden bekräftar även en samhörighet mellan deltagarna i texten (Hellspong & Ledin 1997:170). De är överens om att alternativa behandlingsmetoder har många fördelar och om att man kan bli frisk utan konventionella läkemedel. Därmed kan plusorden knytas till den gemensamma makropropositionen. Texterna argumenterar ju för att man kan bli frisk utan konventionella läkemedel och värdeord är ofta "tydligt inriktade mot att påverka andras hållning och handlande" (Hellspong & Ledin 1997:170).

Till och med minusord används för att beskriva fördelarna med de olika metoderna. Buddhistmunken beskriver till exempel att meditation kan hjälpa oss att bli av med/hantera *la rumination morbide* ('negativa tankar'), *l'envie* ('avundsjuka') och *la haine de soi* ('självhat'). Minusorden används ofta på just detta sätt för att bevisa att de alternativa metoderna kan lindra obalanser på både det mentala och fysiska planet. Ytterligare ett exempel på när ett minusord får illustrera hur en situation ser ut är när några läkare klagar på *l'inertie du système de santé* ('trögheten i det franska sjukvårdssystemet'). Även här framgår det att man vill lägga fram fördelarna med alternativa metoder genom att peka på baksidorna med det franska "konventionella" sjukvårdssystemet.

Som redan konstaterat hörs flera olika röster i texten. Genom textförfattarna kommer andra personer till tals i citat och även i referat. På så sätt konstrueras sociala identiteter i texten.

Experter och privatpersoner som uttalar sig omtalas på olika sätt i texten. Detta kan belysas med följande exempel.

Ex. 3

Juliette s'en est remise au **Dr Bellocq** (KT rad 758)

(...) tog **hon [Juliette]** kontakt med **läkaren Agnès Bellocq**

I exempel 3 omtalas privatpersonen *Juliette* med förnamn och hennes läkare med titel och efternamn, *Dr Bellocq*. *Dr Bellocq* närvarar alltså i sin offentliga roll, medan *Juliette*

närvarar i sin roll som privatperson. Som läsare får vi en mer privat relation till *Juliette* och en mindre privat till *Dr Bellocq*. Genom att omtala läkaren med titel och efternamn förmedlar texten en känsla av auktoritet och förtroende, men även en distans.

Något som är intressant är att både privatpersoner och experter uttrycker sig på ett formellt sätt. Inget talspråk förekommer i vare sig citaten eller referaten. Detta illustreras av exempel 4 och 5 nedan.

Ex. 4

l'annonce d'un **effet antalgique** est associé à une **libération d'endorphine** (KT rad 125)

en **smärtstillande effekt** (...) är associerad med en **utsöndring av endorfiner**

Ex. 5

j'ai récupéré 39% de **capacité respiratoire** (KT rad 765)

(...) återfick jag 30 procent av min **lungkapacitet**

Dessa exempel uppvisar både likheter och olikheter. I exempel 4 är det en läkare som uttrycker sig. Han använder sig av yrkesmässiga termer som till exempel *effet antalgique* ('smärtstillande effekt') och *libération d'endorphine* ('utsöndring av endorfiner'). Han beskriver fakta utan att visa några känslor eller åsikter. Det gör inte privatpersonen i exempel 5 heller men däremot använder hon sig av pronomenet *je* ('jag') som gör att hennes uttalande får en annan effekt än läkarens. Även om hon använder sig av ett yrkesmässigt uttryck som *capacité respiratoire* ('lungkapacitet') framstår hennes uttalande som mer personligt, just eftersom hon beskriver en egen erfarenhet i "jag-form".

Direkt tilltal till läsaren förekommer inte i artiklarna. De varken duar eller niar läsarna men däremot förekommer subjektsformen av det personliga pronomenet *vi* fem gånger, objektsformen av det personliga pronomenet *oss* två gånger och det possessiva pronomenet *våra* fyra gånger.

Det possessiva pronomenet *våra* inkluderar forskare och professorer två gånger och läsarna två gånger. I pronomenet *vi* inkluderas forskarna fyra gånger och läsarna en gång. Pronomenet *oss* inkluderar medarbetarna på *Le Nouvel Observateur* en gång och läsarna två gånger. I exempel 6 och 7 nedan förekommer pronomenet *vi* men inkluderar olika grupper.

Ex 6
Nous voyons d'énormes améliorations (KT rad 928)

Vi ser otroliga förbättringar

Ex 7
il **nous** suffit de croire à un péril (KT rad 109)

det räcker med att **vi** tror att något är farligt

Exempel 6 är ett citat av en professor som uttalar sig. När pronomenet *vi* eller *oss* inkluderar "gruppen" professorer och forskare sker det i citat, vilket inte är fallet för läsarna. Därmed är det lätt att veta vilka pronomenen syftar på. Allt som allt inkluderas vi läsare fem gånger och det kan enligt Hellspong & Ledin bidra till att "bygga upp en språklig gemenskap som omfattar alla deltagare" (1997:174).

En fråga och ett utrop riktar sig även till läsaren trots att inget pronomen förekommer. I frågan (som dessutom inleder den första artikeln) är det textförfattaren som frågar följande:

Ex 8
Qui l'eût cru, voici seulement quelques années ? (KT rad 63)

Vem skulle kunna ha förutsett det här för bara några år sedan?

Genom att börja med en fråga inkluderar textförfattaren oss som läsare redan från första början.

I utropet är det buddhistmunken som varnar för falsk information om meditation på nätet. Han säger: *Gare aux charlatans!* ('Se upp för bedragare!'). Det här utropet, som nästan är en uppmaning, får flera effekter. Dels gör munken oss uppmärksamma på situationen så att vi kan undvika den, dels ger han uttryck för att han är tveksam till att man kan lära sig meditera var som helst (Hellspong & Ledin 1997:162).

3 Överväganden inför översättningen

Min översättning riktar sig till ungefär samma målgrupp som källtexterna, alltså personer som kanske har ett intresse av hälsa och är nyfikna på andra behandlingsmetoder än de konventionella. I och med att artiklarna är publicerade samma år som jag har översatt dem behöver jag inte ta hänsyn till faktorer som påverkas av tidsfaktorn. När det gäller

mottagaranpassning har jag själv kunnat välja hur jag vill anpassa texten till den svenska målgruppen eftersom översättningen inte har varit ett uppdrag från en översättningsbyrå. Under mitt arbete har jag tänkt mig att artiklarna ska kunna publiceras i en populärvetenskaplig tidskrift som till exempel *Forskning & Framsteg* eller *Illustrerad Vetenskap*. *Forskning & Framsteg* är en svensk tidskrift med naturvetenskaplig profil men som även innehåller kultur- och samhällsvetenskapliga inslag. Tidningens syfte är att informera allmänheten om bland annat forskningsresultat och forskningsmetoder (Nationalencyklopedin). *Illustrerad Vetenskap* ges ut i 15 länder, bland annat Sverige, Danmark och Norge, och profilerar sig som Nordens största tidning om vetenskap, natur och teknik (svenska Wikipedia 2014).

Termerna som beskriver sjukdomar, sjukdomstillstånd och olika behandlingsmetoder har jag behövt anpassa efter en svensk målgrupp. Enligt Nyman (2006:45) har franskan en starkare latintradition än svenskan, och detta märks även i en populärvetenskaplig tidskrift som *Le Nouvel Observateur*. Att anpassa texten efter målgruppen har bland annat inneburit att hitta motsvarande termer på svenska som kan förstås av en person utan fördjupade naturvetenskapliga kunskaper. En fransk term som *insomnie* kan till exempel inom psykiatrin översättas med 'insomni', men eftersom jag vill att en bredare publik ska kunna läsa artiklarna har jag valt att översätta termen med 'sömnsvårigheter'. Ytterligare ett exempel är uttrycket *maladies cardiovasculaires* som kan översättas med 'kardiovaskulära sjukdomar' (svenska Wikipedia 2014) men jag har valt den mindre specifika termen 'hjärt- och kärlsjukdomar'.

Inanimata subjekt, "icke-levande" subjekt som utför handlingar som vanligtvis ett personsjunkt utför, är ett drag som präglar artikelsamlingen. Eftersom detta fenomen är vanligare i franska än i svenska har jag ägnat extra uppmärksamhet åt dessa konstruktioner för att anpassa dem till en svensk kontext. Som översättare gäller det att vara medveten om sådana språkliga skillnader för att kunna anpassa texten efter den målgrupp (med annan språklig och kulturell bakgrund) den riktar sig till.

3.1 Översättningsstrategier

I sin bok *Oversættelse. Problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv* (2005) presenterar Lundquist begreppet ”global översättningsstrategi” samt ”lokala översättningsstrategier”. Med global strategi menas den övergripande och överordnade strategin som översättaren använt för att anpassa texten till sin nya situation. Det handlar framför allt hur nära man har valt att ligga källtexten medan man översatt den (Lundquist 2005:36). Här skiljer Lundquist på imitativ och funktionell översättning. En imitativ strategi innebär att översättaren fokuserar på att efterbilda/återge den ton och stil som finns i källtexten så troget som möjligt för att ge målspråkläsaren samma läsupplevelse som källspråkläsaren. Den funktionella strategin går ut på att anpassa översättningen efter vilken funktion den ska ha i målspråkskontexten. Det innebär att anpassa översättningen efter både målgrupp och målspråskulturen. Den funktionella strategin används för det mesta vid översättning av fackspråkliga texter.

Med lokala översättningsstrategier syftar Lundquist (2005:44) på de strategier översättaren använder för att översätta konkreta uttryck till målspråket. Mina översättningsval för de två exemplen jag nämnde ovan i avsnitt 3, *insomnie* och *maladies cardiovasculaires* (det vill säga ’sömnsvårigheter’ respektive ’hjärt- och kärlsjukdomar’), visar hur jag anpassat specifika uttryck till den svenska kontexten och målgruppen.

Jag har alltså övergripande valt den funktionella strategin vid översättningen av artiklarna, vilket speglas både i mottagaranpassningen och de lokala strategierna.

4 Översättningskommentar

Vid översättningen av de fem artiklarna har jag ägnat särskild uppmärksamhet åt konstruktioner med inanimat subjekt, som präglar texterna i hög grad. Det är denna aspekt jag kommer diskutera i översättningskommentaren.

4.1 Inanimata subjekt i källtexten och måltexten – en undersökning

I artiklarna händer det ofta att inanimata subjekt utför verbhandlingar av olika slag som oftast ett levande persons subjekt gör. De inanimata subjekten får alltså utföra handlingar som det egentligen krävs en tanke eller avsikt bakom för att kunna genomföra.

För att kunna analysera detta fenomen har jag genomfört en mindre undersökning av 50 inanimata subjekt från artiklarna. Undersökningen presenteras i avsnitt 4.1.2 och fokuserar främst på vilka strategier jag tillämpat för att översätta och anpassa dessa konstruktioner efter svenska bruksnormer.

4.1.1 Vad är ett inanimat subjekt?

Enligt Ingo kännetecknas franskan bland annat av att olika inanimata subjekt kan kombineras med verb som i regel åsyftar en mänsklig aktivitet (2007:197). En sådan relation illustreras av exempel 9 nedan.

Ex. 9
Saint-Malo a vu naïtre Chateaubriand ('Chateaubriand föddes i Saint-Malo')
Ingo 2007:197

Exempel 9 visar en idiomatisk översättning av den franska meningen till svenska. En ordagrann översättning av den skulle lyda *Saint-Malo såg Chateaubriand födas*. Eftersom verbet *att se* på svenska normalt sett inte brukar kombineras med saks subjekt har meningen anpassats efter svenska normer.

I sin bok *Ordföljd, tempus, bestämdhet* (2011) beskriver Ekerot inanimata subjekt som en transformationsmöjlighet. En transformation är en systematisk möjlighet för ”att för olika syften genomföra syntaktiska operationer på en mening (eller en sekvens av meningar)” (2011:172). Inanimata subjekt kan bland annat vara ett sätt att undvika ett ”irrelevant eller självklart persons subjekt i ursprungsmeningen” (2011:199). Men de kan även vara ett sätt att skapa en aktiv sats med subjekt och predikat även om ”den mänskliga aktören” inte är känd.

Transformationen innebär att meningen riktas mot ett saks subjekt som får axla rollen som persons subjekt. Därmed används saks subjektet med verb vars syntaktiska ramar vanligtvis kräver ett levande subjekt (2011:200). I exempel 10 nedan har den passiva

konstruktionen *Genom denna förordning fastställs* transformerats till den inanimata subjekt-konstruktionen *Denna förordning fastställer*.

Ex. 10

Genom denna förordning fastställs villkoren för beviljandet av operativa licenser →

Denna förordning fastställer villkoren för beviljandet av operativa licenser.

Ekerot 2011:199

I exempel 10 kan vi alltså se att *denna förordning* utgör ett sakssubjekt som utför en handling ('fastställer') ett persons subjekt vanligtvis utför. I den passiva konstruktionen finns ingen mänsklig aktör och det som framhävs i meningen är själva förordningen. Även i den inanimata subjekt-konstruktionen ligger fortfarande fokus på förordningen men fördelen med denna är att meningen har blivit aktiv. Transformationen ersätter den något klumpigare passiva konstruktionen i exempel 10 och möjliggör en koncentration av meningsinnehållet.

Ekerot framhåller att inanimat agent-konstruktionen i grund och botten är en grammatisk företeelse och inte en retorisk figur (2011:200). Ibland omnämns den dock som "besjälning" eller "personifiering" men eftersom dessa benämningar kan föra tanken mot just retoriska figurer, vilka är väldigt ovanliga i de fem artiklarna, kommer dessa uttryck inte att användas.

Enligt *Att översätta EU-rättsakter*, som sammanställts av EU-institutionernas översättningsenheter, används inanimata subjekt oftare på till exempel franska och engelska, än på svenska. Dessutom är konstruktionerna i dessa språk många gånger "betydligt djärvare" än i svenska (2013:151). Men ofta kan inanimata subjekt användas även på svenska utan att man bryter mot ett idiomatiskt språkbruk. Man måste inte alltid nödvändigtvis skriva "i lagen föreskrivs [det] att/i artikeln anges [det] att" utan det fungerar utmärkt att skriva "lagen föreskriver att/artikeln anger att", enligt *Att översätta EU-rättsakter* (2013:151). Att använda ett sakssubjekt i dessa fall gör att man kan undvika den passiva konstruktionen som kan verka tyngre än den aktiva satsen med ett subjekt och ett predikat (*Att översätta EU-rättsakter* 2013:151). Meningen blir alltså mer lättläst.

I tabell 4 nedan finns några exempel från EU-texter med inanimata subjekt som kan agera persons subjekt genom att kombineras med ett antal predikat som förekommer ofta. Dock kan inte alla substantiv kombineras med alla verb (*Att översätta EU-rättsakter* 2013:151).

Tabell 4. Substantiv och verb som kan kombineras

Substantiv	Verb
artikeln	anger
avtalet	behandlar
beslutet	belyser
bestämmelsen	betonar/framhåller/understryker
betänkandet	fastställer
direktivet	föreskriver
förordningen	förordar
lagen	redovisar
lagstiftningen	rekommenderar
rapporten	tillåter/förbjuder
studien	visar
undersökningen	
yttrandet	

Att översätta EU-rättsakter 2013:151

Utifrån tabell 4 kan man dra slutsatsen att substantiven kan kombineras med ett relativt stort antal verb. Vi kan även se ett mönster hos substantiven, det vill säga att de alla utgör ”ett föremål” som på något sätt är skapat av en människa. Det är underförstått att det är en person som till exempel skrivit *artikeln* eller står bakom *yttrandet*.

I vissa andra fall fungerar det däremot inte att använda ett inanimat subjekt på svenska på samma sätt som i franskan (till exempel staden *Saint Malo* i exempel 9). I de fallen kan man bland annat använda sig av byte till subjekt till opersonligt *det*, strykning, passivering eller av inskott av opersonligt *man*. Men det gäller att vara uppmärksam när man använder de här strategierna. För många passiva konstruktioner kan till exempel göra en text tung och mer trögläst och en överanvändning av pronomenet *man* kan störa läsaren, konstaterar Sandberg et al. i *Råd om översättning och granskning av meddelanden* (2009:6), som utarbetats av den svenska översättningsavdelningen vid Generaldirektoratet för översättning. Sandberg et al. påpekar också att det inte finns några klara regler för vilka icke-levande substantiv som kan anta en inanimat subjekt-roll och med vilka verb dessa substantiv kan kombineras. Man får helt enkelt ”lita till sin språkkänsla” när man arbetar med denna typ av konstruktioner (2009:6).

4.1.2 Inventering av källtextens inanimata subjekt

Eftersom det inte finns några exakta bestämmelser för vilka verb som kan kombineras med ett inanimat subjekt har det ofta varit svårt att bedöma vilka konstruktioner som kan räknas in i den här kategorin. I många fall har jag alltså fått lita till min egen språkkänsla men jag har även tagit hjälp av de exempel och riktlinjer som finns i den litteratur som nämns i avsnitt 4.1.1 samt av Lindqvists bok *Högt och lågt i skönlitterär till svenska* (2005).

I kapitel 3 ovan nämnde jag att jag valt en funktionell strategi för att översätta artiklarna och att fokus legat på att anpassa texterna efter den svenska målgruppen, som har en annan språklig och kulturell bakgrund än den franska målgruppen. För att ytterligare kunna anpassa texterna efter svenska förhållanden har jag tagit hjälp av Lindqvists metod för att översätta bildspråk, och därmed retoriska figurer. Det mest problematiska när det kommer till att översätta bildspråk är att olika kulturer skapar språkliga bilder på olika sätt. Som översättare måste man reflektera över om bilderna i källtexten är tillräckligt ”kända inom målkulturen” för att en målspråkstalare ska kunna förstå dem (Lindqvist 2005:117). Trots att det i mitt fall handlar om en grammatisk företeelse snarare än bildspråk har jag tänkt på ett liknande sätt när jag översatt de inanimata subjekten.

Lindqvist talar även om ett ”lögn- och avvikelsekriterium” som kan användas för att identifiera bildspråk i en text. Man utgår då från att det går att skilja mellan bokstavlig och bildlig betydelse av ett uttryck (2005:117). Påståendet *Han flög ut genom dörren* (’Han skyndade sig ut genom dörren’) tolkas alltså bildligt eftersom det inte är sant att han bokstavligt talat ”flyger” ut genom dörren (2005:118). Om vi applicerar lögn- och avvikelsekriteriet på påståendet kommer vi alltså fram till att det är en lögn. Jag har använt kriteriet för att identifiera inanimata subjekt i artiklarna, bland annat i exempel 11 nedan.

Ex. 11

Un essai clinique sur la grippe **montre** une amélioration des symptômes et une diminution de la durée de la maladie (KT rad 1176)

En klinisk prövning med fläder mot svininfluensan **visar** att växten kan lindra symtomen och minska sjukdomstiden

I exempel 11 ovan är *en klinisk prövning* subjekt och utför verbhandlingen *att visa*. För att veta om *en klinisk prövning* ska klassas som ett inanimat subjekt har jag frågat mig själv:

Är detta sant eller inte? Kan *en klinisk prövning* på egen hand visa något? Svaret är nej och substantivet klassas alltså som inanimat subjekt.

Under översättningsarbetet av de franska inanimata subjekten har jag naturligtvis även fått anpassa översättningen efter textomgivningen i vilken de förekommer i artiklarna. Ibland har omgivningen möjliggjort en total omskrivning av det textavsnitt där konstruktionen förekommer och därför har jag stundtals inte behövt ta ställning till huruvida jag kan överföra den till svenska eller inte.

Inför den här undersökningen av inanimata subjekt har jag först noterat varje gång ett saks subjekt utför en verbhandling i den franska texten. Sedan valde jag ut de konstruktioner där jag ansåg att verbhandlingen åsyftar en mänsklig aktivitet. Resultatet blev 50 inanimata subjekt som togs ut och analyserades djupgående. Bland dessa 50 inanimata subjekt finns exempel på både tydliga och något mer otydliga konstruktioner av detta slag. Från de 50 exemplen har jag valt ut ett antal som får illustrera mina översättningsstrategier. Mitt syfte med den här undersökningen har inte varit att fastställa vilka verb som kräver ett animat subjekt och vilka subjekt som kan räknas som inanimata, utan att diskutera dessa strategier.

4.1.3 Inanimat subjekt på både svenska och franska

I ganska många fall har jag kunnat behålla inanimata subjekt även på svenska. Detta är ofta fallet då till exempel studier, forskning, experiment, läkemedel eller böcker utför olika verbhandlingar som brukar utföras av ett persons subjekt. Tillsammans med hjärnan och olika behandlingsmetoder (till exempel meditation, placebo och neurofeedback) utgör dessa också den grupp inanimata subjekt som återkommer oftast i texten. I exempel 12 och 13 nedan är det *forskningsexperiment* respektive *artiklar* som utför en handling.

Ex. 12

Le moine bouddhiste Matthieu Ricard a participé à **des expériences scientifiques qui démontrent** les nombreux bienfaits de cette pratique sur la santé (KT rad 404)

Buddhistmunken Matthieu Ricard har deltagit i **forskningsexperiment som bevisar** de många fördelarna med meditation

Ex. 13

Sans cesse, dans les revues scientifiques, **des articles constatent** les bienfaits de l'autocontrôle neuronal (KT rad 283)

Det finns massor av **artiklar** i vetenskapliga tidskrifter **som beskriver** fördelarna med neurofeedback

Av exempel 12 och 13 kan vi utläsa att jag har valt att behålla de inanimata subjekten även på svenska. När det gäller exempel 12 har jag hittat stöd för mitt val i Språkbanken, en webbplats där man kan söka i stora svenska textsamlingar, där sökningen *experiment bevisar* gav en träff. Sökningen gjordes i korpusarna Medicinska texter, Tidningstexter, Tidskrifter och Svenska Wikipedia.

Mitt val att behålla *artiklar* som inanimat subjekt i exempel 13 grundas på de råd och exempel som finns i Ekerot (2011:199) och *Att översätta EU-rättsakter* (2013:151), där substantivet *artikel* förekommer som inanimat subjekt.

Ett annat sätt att översätta den franska konstruktionen i exempel 12 hade varit att använda strategin passivering och därmed skriva *i forskningsexperiment där de många fördelarna bevisas* eller att infoga det opersonliga subjektet *man*, det vill säga *i forskningsexperiment där/genom vilka man bevisar de många fördelarna*. Fördelen med att använda ett inanimat subjekt i exempel 12 är att jag slipper den passiva konstruktionen som här i jämförelse med inanimat subjekt framstår som tyngre. Utöver att göra en text tung kan för många passiva konstruktioner leda till att texten blir för opersonlig samt att saker verkar ske utan att någon är inblandad (Hellspong & Ledin 1997:70). Ännu en anledning till att behålla den franska konstruktionen är för att behålla fokus på forskningsstudierna och inte på vem som har genomfört dem, vilket verkar vara det viktigaste i det här fallet. Dessutom är aktören (den/de som genomfört forskningsexperimenten) inte känd vilket gör det omöjligt att explicitgöra den.

När det gäller exempel 13 ovan är författarna till artiklarna inte kända och därför går det inte att explicitgöra dem. Om jag hade velat undvika det inanimata subjektet hade en alternativ lösning varit ett inskott av det opersonliga pronomenet *man* som istället för *artiklar* får agera subjekt:

Ex. 14

Det finns massor av artiklar i vetenskapliga tidskrifter **där man** beskriver fördelarna med neurofeedback

Fördelen med opersonligt *man* i exempel 14 är att meningen fortfarande är aktiv, som alltså underlättar för läsningen. Men valet av *man* som subjekt hade krävt att jag

uppmärksammade kontexten runt den här konstruktionen för att undvika upprepningar av pronomenet, vilket som redan nämnts kan störa läsaren.

I artiklarna utför hjärnan många handlingar. Bland annat producerar den substanser, lindrar smärtor och ingriper för att lösa olika problem i kroppen. I majoriteten av de fall där hjärnan innehar rollen som subjekt i den franska texten har jag överfört konstruktionen till svenska. Exempel 15 nedan utgör ett sådant fall.

Ex. 15

il [le cerveau] exerce constamment cette activité pharmaceutique au quotidien (KT rad 91)

hjärnan håller igång dessa [läkande] processer hela tiden

I exempel 15 ovan är det hjärnan som är subjekt. Vare sig hjärnan ska räknas som ett inanimat subjekt eller inte kan man konstatera att den utan tvekan kan utföra vissa verbhandlingar på egen hand, som till exempel att hålla igång de läkande processerna, utan att meningen framstår som icke-idiomatisk. Efter en Googlesökning med orden ”hjärnan utför” hittade jag ett exempel på Karolinska Institutets webbplats där hjärnan genomför verbhandlingen *att utföra*. Eftersom verben *att utföra* och *att hålla igång* beskriver en liknande process valde jag att bevara hjärnan som inanimat subjekt i det här fallet.

Ytterligare en grupp som fått behålla rollen som inanimat subjekt även på svenska utgörs av olika behandlingsmetoder såsom meditation, placeboeffekten och neurofeedback. I exempel 16 nedan är det *meditation* som utför sex olika verbhandlingar.

Ex. 16

elle [la méditation] atténue les douleurs chroniques, **réduit** le stress et l'anxiété, **stimule** le système immunitaire et **accroît** le pouvoir des vaccins, **améliore** les capacités de concentration **en estompant** les signaux perturbateurs (KT rad 348)

den [meditation] lindrar kroniska smärtor, **minskar** stress och oro, **stimulerar** immunförsvaret, **förstärker** effekten av vaccin och **förbättrar** koncentrationen genom att just **dämpa** störande signaler

I detta fall är det en fördel att behålla meditation som subjekt eftersom jag kan behålla både den aktiva huvudsatsen och infinitivfrasen och samtidigt undvika att saker verkar ske utan att någon är inblandad (Hellspong & Ledin (1997:70). Mitt val att behålla *meditation* som inanimat subjekt i detta exempel grundas på en sökning i Språkbanken (i korpusarna

Medicinska texter, Tidningstexter, Tidskrifter och Svenska Wikipedia) där kombinationerna *meditation lindrar* och *meditation stimulerar* gav en träff vardera.

I min lösning framgår tydligt att det är just *meditation* som utför olika handlingar. En alternativ lösning är att infoga pronomenet *vi* och därmed skapa ett mänskligt subjekt som agerar. Eftersom mer eller mindre alla människor i teorin kan meditera kan jag i detta fall undvika en lösning med inskott av opersonligt *man*, som även framstår som vagare än pronomenet *vi*. En lösning med *vi* kan formuleras som följande:

Ex. 17

Genom att meditera kan **vi** lindra kroniska smärtor, minska stress och oro, stimulera immunförsvaret, förstärka effekten av vaccin och förbättra koncentrationen **eftersom** störande signaler **dämpas**

Den alternativa lösningen i exempel 17 skiljer sig från originalmeningen med inanimat subjekt i exempel 16 på ett antal punkter. Exempel 17 inleds med en infinitivfras (*Genom att...*), innehåller den kausala konnektiven *eftersom* samt ett verb i passiv form (*dämpas*). Nackdelen är alltså en något tyngre mening (bland annat på grund av det passiva verbet *dämpas*) medan fördelen är att ett animat subjekt (som vi alla kan relatera till) får utföra handlingarna.

Mitt val att i många fall behålla hjärnan (och även andra ”icke-levande subjekt”) som subjekt rimmar väl med hur populärvetenskapliga texter brukar se ut. Eftersom populärvetenskap innebär att förklara olika fakta och samband som ofta kan vara främmande eller okända för läsaren kan det alltså vara klokt att ”koppla samman det okända och främmande med något känt och förtroligt” (Thurén 2000:42). Detta kan man göra genom att använda retoriska figurer som jämförelser, liknelser eller bildspråk (metaforer) och därmed göra det enklare för läsaren att ”förstå och engagera sig i en berättelse där en person agerar än i beskrivningar av opersonliga processer” (Thurén 2000:50). Även om det i mitt fall inte handlar om *personer* som agerar kan inanimata subjekt bidra till samma effekt, det vill säga att minska beskrivningarna av opersonliga processer och göra det enklare för läsaren att förstå texten och dess vetenskapliga inslag. Även om den här översättningskommentaren inte fokuserar på retoriska figurer, vilket Thurén (2000) gör, har jag låtit mig inspireras av detta tankesätt.

4.1.4 Inanimat subjekt på franska och annan konstruktion på svenska

I några fall har jag av olika anledningar valt att inte översätta en fransk konstruktion med inanimat subjekt till en motsvarande sådan på svenska. Det kan bland annat vara eftersom jag anpassat textstycket där ett inanimat subjekt förekommer efter textomgivningen och därmed inte behövt ta ställning till huruvida konstruktionen kan överföras till svenska eller inte. Men det kan även vara för att jag ansett att konstruktionen inte rimmar med ett idiomatiskt språkbruk och att den därför kan störa läsaren.

I de fall då jag använt en annan konstruktion på svenska har jag använt strategier som till exempel byte av subjekt till opersonligt *det*, inskott av opersonligt *man*, passivering och strykning. I exempel 18 nedan har jag använt mig av subjektsbyte till opersonligt *det*.

Ex. 18

Depuis quelques années, **les études scientifiques** le **confirment** (KT rad 617)

Sedan några år tillbaka är **det** *vetenskapligt* bevisat

Exempel 18 kommer från artikeln *Träning som terapi* och beskriver att det är vetenskapligt bevisat att träning är bra för oss. Som vi kan se i exemplet är det *les études scientifiques* ('de vetenskapliga studierna') som utför verbhandlingen *confirmer* ('att bekräfta'). I min översättning har jag valt att använda ett opersonligt *det* för att undvika ett inanimat subjekt. Inanimata subjekt förekommer nämligen redan i textomgivningen. Fördelen med den här lösningen är alltså att jag kan undvika en uppgradning av inanimata subjekt och dessutom att meningen fortfarande är aktiv och lättläst.

Exempel 19 nedan är hämtat från artikeln *Fördelarna med fasta*. I den franska meningen är det *des essais cliniques* ('kliniska prövningar') som *vont étudier* ('ska undersöka') effekterna av en fastedag före och efter en cellgiftsbehandling. I min översättning har jag valt ett inskott av opersonligt *man* istället för att bevara det inanimata subjektet.

Ex. 19

Des essais cliniques sur l'homme ont d'ores et déjà démarré. **Ceux** [des essais cliniques] de l'hôpital universitaire de Leiden, aux Pays-Bas, **vont étudier** les effets d'un jour de jeûne, avant et après la chimio, sur des patientes atteintes d'un cancer du sein (KT rad 988)

Kliniska försök på människor har nu påbörjats. Vid universitetssjukhuset i Leiden i Nederländerna **ska man undersöka** vilka effekter en fastedag före och efter en cellgiftsbehandling har på bröstcancerpatienter

I översättningen av exempel 19 är det hjälpverbet *ska* som främst är anledningen till att jag använt ett *man*-inskott istället för att behålla *kliniska prövningar* som subjekt. Detta eftersom jag bedömt att det ligger en viss avsikt bakom verbkonstruktionen *ska studera*. Eftersom inanimata subjekt inte kan handla med avsikt i verkligheten har jag gjort valet att utnyttja pronomenet *man* i denna mening. En av fördelarna med den här lösningen är att meningen fortfarande är aktiv.

En liknande konstruktion finns i exempel 20 nedan. I denna mening är det *études pointues* ('grundliga studier') som utför verbhandlingen *viser à expliquer* ('syftar till att förklara/klargöra').

Ex. 20

Des remèdes dépourvus de toute substance active – les placebos – sont l'objet **d'études pointues visant à expliquer** leur efficacité (KT rad 68)

Botemedel helt utan aktiva substanser, så kallad placebomedicin, **studeras** grundligt för att **man ska kunna klargöra** dess effektivitet

I detta fall har jag valt en lösning med passivering samt inskott av opersonligt *man* för att undvika att det inanimata subjektet *grundliga studier* kombineras med verbhandlingen *syftar till att förklara/klargöra*. Det är av samma anledning som i exempel 19, det vill säga eftersom jag bedömt att det ligger en viss avsikt bakom verbet *att syfta till*. I min lösning är det istället ett opersonligt *man* som är subjekt och utför handlingen *ska kunna klargöra* medan det inanimata subjektet i den franska meningen (*études pointues*) har genomgått ett ordklassbyte för att bli ett verb. Detta ordklassbyte kallas även *transposition* och utgör en av Lundquists lokala översättningsstrategier (Lundquist 2005:46). Även den här strategin speglar mitt val av den överordnade funktionella strategin. Nackdelen med min lösning med passivering är att meningen kan förefalla tyngre än den franska aktiva meningen.

I exempel 21 nedan följer ett exempel på strategin strykning.

Ex. 21

Les capteurs électromagnétiques **se contentent**... de capter (KT rad 248)

Elektrodena registrerar hjärnaktiviteten **utan att påverka den**

Exempel 21 illustrerar ett fall då jag i min översättning valt att behålla *elektroder* som subjekt i huvudsatsen men använt mig av en annan strategi för infinitivfrasen, det vill säga strykning. *Elektroder* står kvar som subjekt eftersom jag inte klassat dem som ett inanimat subjekt när de kombineras med verbet *att registrera* – att elektroder kan registrera hjärnaktivitet förefaller naturligt. Det är det franska reflexiva verbet *se contenter* som utgör ett problem i det här exemplet och som därför har strukits. Den svenska motsvarigheten till verbet *se contenter* är i exempel 21 *att vara nöjd med/att nöja sig med* som antyder att en viss tankeverksamhet ska finnas hos subjektet som *nöjer sig med något*. Elektroder är inte ett levande subjekt och kan varken tänka eller känna känslor, därav mitt val att ersätta betydelsen av det franska uttrycket *se contentent de capter* ('nöjer sig med att registrera') med infinitivfrasen *utan att påverka den*. Trots att verbet *se contenter* strukits framgår betydelsen.

4.1.5 Slutsats

Det är svårt att sätta fingret på när man kan använda inanimata subjekt på svenska samt i vilka fall de inte fungerar. Som redan nämnts finns inte heller några klara regler för vilka verb som kan kombineras med dessa subjekt. I mina artiklar har verb som tydligt åsyftar en mänsklig aktivitet, exempelvis *att tänka* eller *att tycka*, sällan kombinerats med inanimata subjekt och alltså inte utgjort några problem. Det är snarare verb med mer otydliga syntaktiska ramar som kombinerats med dessa subjekt.

Min avsikt har inte varit att ta reda på vilka verb ett inanimat subjekt kan kombineras med utan att redogöra för hur konstruktioner av detta slag kan se ut och vilka strategier man kan använda sig av när man ska översätta dem. I mitt fall finns dessa konstruktioner i populärvetenskaplig text som i relativt hög grad verkar acceptera en hel del inanimata subjekt eftersom denna typ av text syftar till att förklara vetenskapliga fakta och förhållanden på ett sådant sätt att en läsare som inte är insatt i ämnet enklare ska kunna förstå texten.

Efter undersökningen kan jag konstatera att majoriteten av de inanimata subjekten har översatts till motsvarande konstruktion på svenska. De vanligaste strategierna jag använt för att översätta inanimata subjekt till en annan konstruktion på svenska är ett subjektsbyte i form av *man* och *det*. De verb som verkar vara svåra att kombinera med inanimat subjekt

är främst verb bakom vilka det ligger någon slags avsikt eller tanke, till exempel *att syfta till, att nöja sig med* och *att kräva*.

5 Sammanfattning

Första delen av textanalysen visade att artikelsamlingen *Guérir sans médicaments* ('Bli frisk utan läkemedel') som helhet kan klassas som svår text. En av svårigheterna i artiklarna är de långa orden som bland annat utgörs av nominaliseringar och fackspråkliga uttryck, vilka båda är tecken på tung och specialiserad text. Dock förekommer en viss variation mellan de olika artiklarna. Något de däremot har gemensamt är många citat och referat, i vilka både experter, som till exempel läkare, och privatpersoner uttalar sig. De berättar alla om sina erfarenheter av alternativa behandlingsmetoder och om fördelarna med dessa. Artiklarnas återkommande plusord är ytterligare ett exempel på den genomgående positiva inställningen samtliga har både till makrotemat och makropropositionen.

Även om texterna till stor del består av citat och referat förekommer inget talspråk i dem. Både privatpersoner och experter uttrycker sig relativt formellt. Det finns emellertid skillnader i hur artiklarna refererar till dessa två ledfamiljer, privatpersoner omnämns ofta med endast förnamn medan experter ofta omnämns med både titel och efternamn. Detta bidrar till att skapa en distans mellan oss som läsare och dessa experter. Till privatpersonerna får vi däremot en "närmare relation" eftersom distansen inte framstår som lika stor.

I den andra delen av textanalysen, det vill säga översättningskommentaren, diskuterade jag inanimata subjekt. Analysen visade att det även i min översättning förekommer många inanimata subjekt, vilket verkar bero på artiklarnas populärvetenskapliga karaktär. Men det är svårt att fastställa när subjekt av denna typ kan användas i svenskan samt med vilka verb de kan kombineras med. Av undersökningen framgick det dock att verb som kräver en avsikt eller tanke för att kunna utföras verkar vara svåra att kombinera med inanimata subjekt i svenskan. För att kunna dra generaliserande slutsatser behövs naturligtvis en större och mer omfattande undersökning där man bland annat kan diskutera olika verbs syntaktiska ramar mer djupgående.

Källförteckning

Primärlitteratur

Gruhier et al., 2014: Guérir sans médicaments. *Le Nouvel Observateur*, nr 2567, s. 52-65.

Sekundärlitteratur

Björnsson, Carl-Hugo & Hård af Segerstad, Birgit, 1979: *Lix på franska och tio andra språk*. Stockholm: Pedagogiskt centrum.

Ekerot, Lars-Johan, 2011: *Ordföljd, tempus, bestämdhet. Föreläsningar om svenska som andraspråk*, 2 uppl. Malmö: Gleerups.

Flink, Marie, 2011: *Nos amies les bactéries. Översättning av medicinskt språk och metaforer i journalistisk text*. Magisteruppsats. Lunds universitet: Översättarutbildningen. <http://www.lu.se/lup/publication/1976615>.

Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten*. Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune, 2007: *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Kristina, 2013: *Att uttrycka det underförstådda - om tre typer av expliciteringar i översättning av en fransk journalistisk text*. Magisteruppsats. Lunds universitet: Översättarutbildningen. <http://www.lu.se/lup/publication/3813226>.

Lundquist, Lita, 2005: *Oversættelse. Problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*, 3 uppl. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Nyman, Hans, 2006: *Latinet och svenskan. I: Medicinens språk*. Stockholm: Liber.

Sandberg et al., 2009: *Råd om översättning och granskning av meddelanden*, 1 uppl. Svenska översättningsavdelningen vid Generaldirektoratet för översättning.

Säll, Annika, 2004: *Att översätta medicinsk facktext från franska till svenska*. D-uppsats. Stockholms universitet: Tolk och översättarinstitutet. http://www.tolk.su.se/polopoly_fs/1.57915.1322750461!/annika_sall.pdf.

Thurén, Torsten, 2000: *Populärvetenskapens retorik. Inte bara att förenkla*. Stockholm: Liber.

Elektroniska källor

Att översätta EU-rättsakter, 2013. EU-institutionernas översättningsenheter.
http://ec.europa.eu/translation/swedish/guidelines/documents/swedish_style_guide_dgt_sv.pdf. Hämtad 2014-04-29.

Googlesökning, 2014. Sökord: 'hjärnan utför'.
https://www.google.se/?gfe_rd=cr&ei=oc6CU5DpD6edwAOKtoC4Cg#q=%22hjärnan+utför%22. Hämtad 2014-05-25.

Karolinska Institutets webbplats, 2014: *KITE – Neurofeedback och arbetsminnesträning*.
<http://ki.se/kind/kite-neurofeedback-och-arbetsminnestranning>. Hämtad 2014-05-25.

Landstingens och regionernas gemensamma webbplats för råd och vård. www.1177.se.

- Sökord: 'hjärt- och kärlsjukdomar' (hämtad 2014-04-23)
- Sökord: 'insomni' (hämtad 2014-04-23)
- Sökord: 'KOL' (hämtad 2014-04-22)
- Sökord: 'lungkapacitet' (hämtad 2014-04-22)

Lixräknaren på internet, 2014.
www.lix.se. Hämtad 2014-04-25.

Médiamétrie, 2014: L'audience de l'internet en France en mars 2014.
<http://www.mediametrie.fr/internet/communiqués/l-audience-de-l-internet-en-france-en-mars-2014.php?id=1059#.U3CNgl7bmp0>. Hämtad 2014-05-12.

Nationalencyklopedin, nätversion. Sökord: 'Nouvel Observateur'.
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/nouvel-observateur>. Hämtad 2014-05-12.

Språkbanken. <http://spraakbanken.gu.se/korp/>.

- Sökord: 'experiment bevisar' (hämtad 2014-05-25)
- Sökord: 'meditation lindrar' (hämtad 2014-05-25)
- Sökord: 'meditation stimulerar' (hämtad 2014-05-25)

Svenska Wikipedia. <http://sv.wikipedia.org/>.

- Sökord: 'hjärt- och kärlsjukdomar' (hämtad 2014-05-21)
- Sökord: 'Illustrerad vetenskap' (hämtad 2014-05-21)